

Володимир ЗАБЛОЦЬКИЙ

Національна академія державного управління

при Президентові України

Харківський регіональний інститут державного управління

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ КОНСТРУКТИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЄВРОПІ ТА УКРАЇНІ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ

Визначаються фундаментальні конструкти формування та розвитку системи місцевого самоврядування в Україні та Європі. Обґрунтовується самобутність системи вітчизняного місцевого самоврядування, що від самого зародження на фундаментальному рівні відрізняється від європейських систем публічного врядування різним розумінням та тлумаченням таких базових конструктів державотворення, як **свобода, справедливість, право тощо**.

Ключові слова: місцеве самоврядування, конструкт державотворення, свобода, безпека, правопорядок.

Владимир Заблоцький. Фундаментальные конструкты формирования системы местного самоуправления в Европе и Украине: компаративный анализ

Определяются фундаментальные конструкты формирования и развития системы местного самоуправления в Украине и Европе. Обосновывается самобытность системы отечественного местного самоуправления, которое от самого зарождения на фундаментальном уровне отличается от европейских систем публичного управления различным пониманием и толкованием таких базовых конструктов государственного строительства, как свобода, справедливость, право и т. п.

Ключевые слова: местное самоуправление, конструкт государственного строительства, свобода, безопасность, правопорядок.

Volodymyr Zabolotskyi. Fundamental constructs of the local government system forming in Europe and Ukraine: the comparative analysis

The fundamental constructs of the formation and development of local self-government in Ukraine and Europe are defined. It is proved the identity of the national local government, which from the beginning on a fundamental level is different from European systems of public administration different understanding and interpretation of these basic constructs of creation of statehood such as freedom, justice, law, etc.

Key words: local self-government, construct creation of the state, freedom, safety, law and order.

Сучасний науковий дискурс, насамперед державно-управлінський та політичний, останнім часом характеризується певною неспроможністю чіткої систематизації та класифікації політичних режимів та форм публічного врядування, які попри формальну інституційну та правову тотожність де-факто мають досить відмінні особливості стилю та

результатів управлінських процесів як на державному рівні, так і на рівні систем місцевого самоврядування. Зокрема, одні й ті самі конструкти державного макрорівня (демократія, свобода, справедливість тощо) при найближчому розгляді містять у собі доволі різноманітний набір чинників та функціональних складових нижчого порядку, які й обумовлюють національну специфіку державотворення в кожній країні (зазначимо, що поняття «конструкт» ми розуміємо як певне абстрактне теоретичне поняття з чітко визначеними й науково прописаними межами, що вводиться гіпотетично для пояснення існуючих об'єктів або процесів за правилами логіки без обов'язкового встановлення його онтологічного статуту та без вимоги зазначення конкретного денотату [3]).

Саме через них у науковому світі точаться суперечки щодо фактичної неможливості точного визначення сутності та змістовних характеристик таких, здавалося б, загальновідомих та банальних категорій, як «демократія», «авторитаризм», «консерватизм» тощо – надто різні значення й характеристики вимальовуються в них за будь-якої спроби здійснення компаративного аналізу існуючих світових політичних та державно-управлінських систем.

У межах дослідження парадигми державного управління різними українськими науковцями аналізується сукупність основних конструктів державотворення, «принципів та правил (писаних і неписаних), які визначаються не лише регламентуючими документами, а й сукупністю норм, цінностей, зразків поведінки, які часто діють не тільки на свідомому, а й на неусвідомленому рівнях» [2]. У вітчизняній науці з питань місцевого самоврядування практичного значення отримали розробки В. Авер'янова, В. Бабаєва, М. Баймуратова, П. Біленчука, О. Бобровської, І. Бутко, О. Васильєвої, Н. Ісаєвої, В. Кампо, М. Корніенка, В. Кравченка, В. Куйбіди, В. Мамонової, П. Надолішного, М. Оніщука, М. Орзіха, Ф. Погорілка, М. Пухтинського, С. Саханенка, Б. Свирського, А. Ткачука, Ю. Шарова та ін.

Незважаючи на вагомі здобутки вітчизняних науковців у сфері місцевого самоврядування, все ще залишаються прогалини в розумінні та тлумаченні базових конструктів системи місцевого самоврядування.

Метою статті є компаративний аналіз фундаментальних конструктів формування та розвитку систем місцевого самоврядування в Україні та Європі.

Історико-ретроспективний аналіз становлення та розвитку системи місцевого самоврядування на українських теренах (територіях, де проживало автохтонне українське населення в різні часи та в різних країнах) дає підстави стверджувати, що в ціннісному та процедурному плані українське публічне врядування кардинально відрізняється від європейської традиції. Це зумовлено двома основними чинниками. По-перше, в Європі простежується сталій послідовний розвиток, правонаступність на основі одних і тих самих незмінних протягом понад

тисячоліття ціннісних зasad-конструктів. На відміну від Європи на українських теренах розвиток місцевого самоврядування відбувався в умовах ціннісних розривів, стрибкоподібно з руйнуванням старих систем та інституцій і формуванням принципово нових. По-друге, принципово різними є взаємовідносини місцевого самоврядування та державної влади. В Європі державність виростає із самоврядування, продовжує його цінності та базові конструкти й становить єдність владних структур на засадах субсидіарності. На українських теренах відносини між місцевим самоврядуванням і державною владою мали, як правило, антагоністичний характер [1], оскільки завжди центральна влада належала не автохтонному населенню, а представникам інших етносів і народів – варягам Рюриковичам у Київській Русі; татаро-монголам після розпаду Київської Русі; полякам, литвинам, австро-угорцям, росіянам тощо.

Спираючись на методологічні постулати Вольфганга Моммсена, викладені в праці «Вік бюрократії» [5, с. 76 – 77], спробуємо виокремити найбільш принципові конструкти державотворення, характер наповнення яких і формує в різні історичні періоди той чи інший тип держави, той чи інший державний лад та державновладний режим.

Найпершим базовим конструктом державотворення, який необхідно втілити в місцевому самоврядуванні України, є *свобода*. Саме цей конструкт забезпечує дієвість місцевого самоврядування та адекватність діяльності його органів потребам населення. Без втілення цього конструкту побудова в Україні дієвої та ефективної системи місцевого самоврядування буде просто неможливою.

Сама по собі свобода є однією з найвищих цінностей українського народу. Без її забезпечення будь-яка влада буде сприйматися як неприродна та неорганічна для населення. У той самий час тільки наявність свободи в системі місцевого самоврядування дозволить повною мірою реалізувати творчий потенціал та ініціативність населення, які найбільш ефективно виявляються саме на місцевому рівні. Цю ситуацію ідеально ілюструє загальновідомий вислів Клінтона Россітера «Немає щастя без свободи, а свободи – без самоврядування» [6, с. 34].

У з'язку з усім зазначеним державотворчий конструкт свободи повинен втілюватися в місцевому самоврядуванні України у двох аспектах: як свобода органів самоврядування від втручання державної влади та як свобода місцевого населення реалізовувати власні ініціативи. Перший аспект забезпечується чітким розподілом повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Цей розподіл повинен бути здійснений на законодавчому рівні, а його дієвість повинна бути забезпечена шляхом гарантованого захисту прав місцевого самоврядування. А це, у свою чергу, вимагає вдосконалення правоохоронної системи України, насамперед судової гілки державної влади.

Також удосконалення потребує судова практика захисту інтересів місцевого самоврядування. Ale цього неможливо досягти шляхом цілеспрямованої реформи – тут необхідні зміни в ментальності. Керівники органів місцевого самоврядування не повинні остерігатися (чи навіть боятися) подавати до суду задля захисту прав територіальних громад. Судді не повинні остерігатися бути арбітрами в суперечках органів влади. I ніхто не повинен сприймати судовий вирок не на користь органу державної влади як загрозу національній безпеці. Ale реалізація цього положення вимагає тривалої практичної діяльності та не може бути «нав’язана згори» в ході адміністративної реформи.

Другий аспект реалізації в місцевому самоврядуванні України державотворчого конструкту свободи полягає в забезпечені можливості місцевого населення вільно реалізовувати власні творчі ініціативи. Законодавство України передбачає достатньо широкий спектр для реалізації цього конструкту: місцеві вибори, місцевий референдум, громадські слухання, загальні збори за місцем проживання та місцеву ініціативу. Проте технічні аспекти цих процесів вимагають диференціації їх використання для забезпечення свободи в місцевому самоврядуванні України.

Місцеві вибори та місцевий референдум є надто масштабними та громіздкими процесами. Їх проведення вимагає масштабних дій та значних ресурсів, якими управляє місцеве населення тільки через органи місцевого самоврядування. Тому їх застосування для реалізації в місцевому самоврядуванні державотворчого конструкту свободи є неефективним.

Значної активізації потребує практика застосування в місцевому самоврядуванні громадських слухань, загальних зборів та місцевих ініціатив. Саме ці процедури дозволяють швидко та оперативно визначати потреби та вподобання населення. Саме їх використання дає можливість мобілізувати творчий потенціал мешканців. Тому саме активізація здійснення цих процедур дозволить забезпечити втілення державотворчого конструкту свободи в місцевому самоврядуванні.

Наступним базовим конструктом державотворення, який повинен бути втілений у місцевому самоврядуванні України, є *справедливість*. Цей конструкт повинен забезпечити спрямованість діяльності органів місцевого самоврядування саме на потреби та інтереси місцевого населення. Водночас цей конструкт забезпечить відповідальність територіальної громади за її вибір чи пасивність у повсякденному житті.

На ментальному рівні сама по собі справедливість (як і свобода) входить до найвищих цінностей українського народу. Ставлення українського народу до справедливості цілком відповідає відомому давньоримському правилу «Хай згине світ, але справедливість переможе!». Місцеве самоврядування, яке не забезпечуватиме справедливість, буде сприйматися населенням не менш чужинським та неорганічним, ніж самоврядування без свободи.

Запровадження в систему місцевого самоврядування України цього державотворчого конструкту є чи не найскладнішим порівняно з іншими конструктами. Як і свобода, цей конструкт має два прояви: справедливість можливостей та справедливість результатів. Ці два аспекти справедливості забезпечуються різними процедурами.

Перш за все місцеве самоврядування повинно бути справедливим в аспекті його організації, структури та повноважень. Права громадян повинні бути реалізовані однаково повно незалежно від місцевих умов. У зв'язку з цим органи місцевого самоврядування повинні мати повноваження незалежно від ресурсної спроможності конкретних територій. Проблема недостатності ресурсів повинна бути вирішена шляхом надання органам місцевого самоврядуванням права та можливості вільно об'єднувати наявні в них ресурси з іншими органами влади (а це додатково потребуватиме реалізації державотворчого конструкту свободи). Водночас реалізація в місцевому самоврядуванні державотворчого конструкту справедливості повинна забезпечити справедливість результатів дій чи бездіяльності самого населення. Саме справедливість дозволить забезпечити реалізацію загальновідомого принципу: народ заслуговує на той уряд, який ним управляє. А для цього необхідне максимально широке використання в місцевому самоврядуванні демократичних процедур. Голосування за негідного кандидата на місцевих виборах чи пасивність населення у вирішенні місцевих проблем повинно безпосередньо відображатися на добробуті та комфорті місцевих мешканців. І забезпечити це можна шляхом запровадження справедливості в місцевому самоврядуванні України.

Наступним державотворчим конструктом, який необхідно втілити в систему місцевого самоврядування України, є *безпека* як необхідний компонент діяльності органів місцевого самоврядування. Утілення цього державотворчого конструкту в місцевому самоврядуванні має такі два аспекти: безпека повинна бути, по-перше, метою, по-друге, способом діяльності будь-яких органів влади. Проте реалізація зазначених двох аспектів у самоврядуванні має вже зовсім інший характер, ніж при втіленні конструктів свободи чи справедливості. Пріоритет в уbezпечені життя та діяльності людини цілковито віддано органам державної влади. Саме держава забезпечує збройний захист, допомогу у випадку стихійних лих чи інших надзвичайних ситуацій. Органи місцевого самоврядування в кращому випадку тільки технічно залучені до окремих процедур.

У зв'язку з цим при втіленні в місцевому самоврядуванні України державотворчого конструкту безпеки необхідно зосередити увагу на уbezпечені діяльності органів влади. А це вимагає, перш за все, законодавчої регламентації всього спектру видів діяльності органів місцевого самоврядування. Крім того, необхідний ретельний контроль за дотриманням органами місцевого самоврядування та їх окремими посадовими особами цих законодавчих приписів. Не останнє місце в

запровадженні конструкту безпеки повинна відігравати і свідомість та активність громадян, які формують органи місцевого самоврядування на виборах. Тільки ретельна увага з боку територіальної громади дозволить по-справжньому забезпечити втілення цього конструкту.

Наступним державотворчим конструктом, який необхідно втілити в систему місцевого самоврядування України, є *суспільне благо*. На відміну від усіх попередньо описаних конструктів, цей конструкт не має процесуального аспекту – суспільне благо є лише результатом діяльності органів влади. Саме тому запровадження цього конструкту є найбільш складним з усіх описаних. Проте на ментальному рівні саме суспільне благо віддавна визнавалося українським народом цілком природною метою, навіть причиною діяльності та самого створення будь-яких органів влади. Державницькі традиції українського народу і традиції місцевого самоврядування однаково свідчать про абсолютну прийнятність у діяльності будь-якої влади славнозвісного давньоримського правила: «Благо народу є вищим законом!». Саме на забезпечення цього конструкту спрямована реалізація всіх описаних раніше конструктів: свободи, справедливості та безпеки. Досягнення реалізації цього конструкту буде індикатором забезпечення втілення в місцевому самоврядуванні України всіх інших державотворчих конструктів.

Певна парадоксальність реалізації конструкту суспільного блага полягає в тому, що, незважаючи на відсутність процедурних аспектів цього конструкту, його втілення можливе лише внаслідок удосконалення процедур місцевого самоврядування. Саме процедури дозволяють отримати кінцевий результат, який буде прийнятний для всього загалу місцевого населення та може бути сприйнятий як благо. І тільки завдяки використанню спеціальних процедур можна скорегувати діяльність органів місцевого самоврядування, якщо вона не дає бажаного для населення результату.

У будь-якому разі забезпечення спрямованості діяльності місцевого самоврядування на досягнення суспільного блага значно більше залежить від інших інституцій, ніж від самого місцевого самоврядування. Для досягнення суспільного блага з боку держави необхідна відповідно організована регламентація діяльності органів місцевого самоврядування та ретельний контроль за дотриманням цієї регламентації. А з боку населення необхідна сформованість чіткої власної позиції, громадської свідомості та активності у відстоюванні власних прав та інтересів. Тільки це дозволить забезпечити реалізацію в місцевому самоврядуванні України державотворчого конструкту суспільного блага.

Наступним конструктом, який необхідно втілити в місцевому самоврядуванні, є *стабільність*. Даний конструкт не є безумовною цінністю – він, скоріше, є необхідною передумовою забезпечення всіх вищенаведених конструктів. Саме стабільність спроможна забезпечити

тривалість функціонування органів місцевого самоврядування та результати реалізації всіх інших державотворчих конструктів.

Стабільність є найбільш проблемним аспектом місцевого самоврядування України. Відсутність стабільності – чи не найголовніша причина неефективності діяльності органів місцевого самоврядування України. Непевність статусу органів місцевого самоврядування та їх посадовців, непостійність процедур перешкоджають запровадженню довготривалих проектів, стратегічного мислення та довгострокового планування. Можливість одномоментної зміни всього складу керівництва органу влади в результаті виборів обмежують «горизонт подій» у мисленні посадових осіб місцевого самоврядування однією каденцією. А постійні зміни законодавства (наприклад, упродовж усієї історії незалежної України кожні місцеві вибори відбувалися за новим законом) не дозволяють реалізувати довготривалі проекти. Тому для забезпечення реалізації в системі місцевого самоврядування України державотворчого конструкту стабільності необхідно, перш за все, стабілізувати законодавчу базу місцевого самоврядування. Другим кроком повинно стати запровадження довготривалого планування, строковість якого має перевищувати строки повноважень органів місцевого самоврядування та їх окремих посадових осіб. Саме це дозволить стабілізувати функціонування системи місцевого самоврядування України та спрямувати її діяльність на досягнення суспільного блага на засадах безпеки, свободи та справедливості.

Наступним державотворчим конструктом, який потребує втілення в системі місцевого самоврядування України, є *правопорядок*. Цей конструкт не є безумовною цінністю українського народу на ментальному рівні, це, скоріше, передумова для забезпечення реалізації інших конструктів. Проте його унікальність полягає в тому, що відсутність правопорядку технічно унеможливить реалізацію всіх інших конструктів.

У сфері правопорядку пріоритетністю повністю належить державі. Органи місцевого самоврядування лише процедурно залучені до деяких процесів із забезпечення правопорядку. Проте за своєю значущістю правопорядок є набагато важливішим для місцевого самоврядування, ніж для держави. Громадські заворушення чи масові порушення законодавства на певній обмеженій території держави можуть створити лише деякі ускладнення у функціонуванні державного механізму та частково погіршать функціонування органів державної влади. Але органи місцевого самоврядування, які максимально наближені до громадян, набагато повніше відчувають порушення правопорядку. Громадські заворушення спроможні абсолютно повністю паралізувати функціонування органів місцевого самоврядування.

У зв'язку із зазначеним можна зробити висновок, що реалізація в системі місцевого самоврядування державотворчого конструкту

правопорядку дуже мало залежить від самого самоврядування. Але його втілення є надзвичайно важливим для успішного функціонування місцевого самоврядування. Тому держава повинна забезпечувати правопорядок, що створить сприятливі умови для діяльності органів місцевого самоврядування.

Останнім державотворчим конструктом, реалізація якого необхідна для системи місцевого самоврядування України, є *легітимність*. Цей конструкт впливає тільки на результати функціонування місцевого самоврядування, його наявність виявляється лише в реалізації процедур та не міститься в самих процедурах. Тому легітимність є найменш процедурним з усіх державотворчих конструктів, які реалізовуються в місцевому самоврядуванні. Але її забезпечення найбільше залежить від процедур місцевого самоврядування.

Тільки забезпечення легітимності місцевого самоврядування дасть користь від запровадження всіх інших конструктів державотворення. І тільки це дозволить вважати прийнятними як результати діяльності органів місцевого самоврядування, так і сам процес їх функціонування. Тому нереалізація цього конструкту державотворення нівелює результати всіх дій із запровадження інших державотворчих конструктів. І саме в реалізації конструкту легітимності роль місцевого самоврядування повинна бути максимально малою. Забезпечення законності повинно бути цілковито покладено на державу та суспільство. Усі відхилення від визначених законом норм, недотримання регламентованих процедур здійснюються конкретними посадовими особами органів влади. Тому органи місцевого самоврядування є найменш зацікавленими в унеможливленні таких відхилень. У зв'язку з цим дуже нерозумним та навіть наївним було б покладатися на самих потенційних порушників у питаннях забезпечення легітимності їх діяльності. Через це втілення в системі місцевого самоврядування України державотворчого конструкту легітимності повинно відбуватися із максимальним відстороненням від цього процесу самих органів місцевого самоврядування.

Таким чином, базовими конструктами державотворення, які необхідно реалізувати в системі місцевого самоврядування України в процесі адміністративної реформи, є свобода, справедливість, безпека, суспільне благо, стабільність, правопорядок та легітимність. Ці конструкти мають різноманітну природу та характер свого прояву. Тому кожен із них має певні особливості свого втілення, відрізняється ступенем участі в цьому процесі органів місцевого самоврядування, результативністю та впливовістю результатів, ступенем активності та втручання в процес їх здійснення інших суспільних інституцій. Усі ці особливості необхідно враховувати під час проведення в Україні адміністративної реформи, метою якої повинно бути забезпечення сталого розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. **Бодрова І. І.** Взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування: конституційно-правовий аспект / І. Бодрова. – Режим доступу : www.fmd.org.ua/Programs/samovraduvannia/samovradpublications/128.
2. **Василенко О. М.** Парадигма державного управління / О. М. Василенко // Держава та регіони : зб. наук. пр. Сер.: «Державне управління». – 2011. – № 3. – Режим доступу : www.nbuvgov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_du/2011_3/files/DU311_01.pdf.
3. **Конструкт** // Новейший філософський словник, 2009. – Режим доступу : dic.academic.ru/dic.nsf/dic_new_philosophy/613/КОНСТРУКТ.
4. **Толкованов В. В.** Розвиток місцевого самоврядування в Україні в контексті реалізації політики європейської інтеграції / В. Толкованов // Держава та регіони : наук.-виробн. журн. Сер.: «Державне управління». – Запоріжжя. – 2012. – № 3 (39). – С. 123 – 138.
5. **Mommsen W. J.** The Age of Bureaucracy. Perspectives on the Political Sociology of Max Weber / Mommsen W. J. – Oxford : Hamish Hamilton, 1974. – 124 p.
6. **Rossiter C.** Constitutional dictatorship: crisis government in the modern democracies / Clinton Rossiter. – N. J. : Transaction Publishers, 2002. – 168 p.

Надійшла до редколегії 25.04.13

УДК 352.004

Сергій КІЯН

Національна академія державного управління

при Президентові України

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ МОДУЛЬ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Обґрунтуються концептуальні підходи до розробки та впровадження інформаційно-аналітичного модуля в систему електронного документообігу органів місцевого самоврядування. Цей модуль розглядається як ключовий елемент інформаційно-логістичної системи органів місцевого самоврядування щодо надання послуг членам територіальної громади.

Ключові слова: місцеве самоврядування, система електронного документообігу, інформаційно-логістична система органу місцевого самоврядування, інформаційно-аналітичний модуль.

Сергей Киян. Информационно-аналитический модуль системы электронного документооборота в органах местного самоуправления

Обосновываются концептуальные подходы к разработке и внедрению информационно-аналитического модуля в систему электронного документооборота

органов местного самоуправления. Этот модуль рассматривается как ключевой элемент информационно-логистической системы органов местного самоуправления в предоставлении услуг членам территориальной общины.

Ключевые слова: местное самоуправление, система электронного документооборота, информационно-логистическая система органа местного самоуправления, информационно-аналитический модуль.

Sergii Kian. The information-analytical module of electronic documents management systems in local government

The conceptual approaches to the development and implementation of information-analytical module in the electronic document management system of local government are substantiated. This module is regarded as a key element of information-logistics system of local government in providing services to members of the territorial community.

Key words: local government, electronic document management system, information logistics system of local government, information-analytical module.

Досвід країн Європейського Союзу свідчить, що становлення та ступінь запровадження в діяльність органів місцевої влади сучасних інформаційних систем і технологій є важливим чинником розвитку місцевого самоврядування. Одним із напрямів цього є вдосконалення системи електронного документообігу (СЕДО) органів місцевого самоврядування. Зокрема, необхідно забезпечити більш досконалій процес проходження інформаційних запитів (звернень) громадян до органів місцевого самоврядування щодо отримання послуг, публічної інформації, пропозицій, зауважень, клопотань, скарг. Це вимагає розробки та впровадження нових елементів у системі СЕДО, одним із яких є інформаційно-аналітичний модуль.

Питання новітніх інформаційно-комунікативних технологій у контексті забезпечення потреб державного управління та місцевого самоврядування є одним із найперспективніших напрямів досліджень. Передусім це стосується пошукув засобів підвищення ефективності публічного управління відповідно до сучасних вимог розвитку місцевого самоврядування.

Водночас слід відзначити, що цей аспект широко висвітлений у роботах, присвячених проблемам державного управління та значно менше – місцевого самоврядування. Серед вітчизняних дослідників до цієї проблематики зверталися І. М. Олійченко (взаємодія інформаційних систем органів державної влади) [8], А. А. Багдасарян (поняття інформаційної сфери в системі державного управління) [1], С. Г. Білорусов (використання інформаційно-комунікаційних технологій під час підвищення кваліфікації працівників органів державної влади) [2], О. Ю. Кондратенко (інформаційне забезпечення вищих органів державної влади та електронне урядування) [5], І. М. Олійченко (інформаційне забезпечення управління обласною державною адміністрацією) [7], І. З. Харченко (місце інформаційних технологій у сучасній системі державного управління) [14], Ю. В. Уманський (інформаційне забезпечення системи державного управління) [13] та ін.